

UREDNIŠTVO IN UPRAVA
Videm - via Vitt. Veneto, 32
Tel. 33-46 - Poštni predal 186
Glavni in odgovorni urednik
VOJMIR TEDOLDI
Tiskarna T. Marioni - Videm

MATAJUR

GLASILO SLOVENCEV V VIDEMSKI POKRAJINI

N A R O Č N I N A :
Za Italijo: polletna 600 lir -
letna 1000 lir - Za inozemstvo:
polletna 800 lir - letna 1500 lir
Oglasi po dogovoru.
Posamezna številka 50 lir

Leto XVII - N. 13 (350)

Udine, 15. julija 1966

Izhaja vsakih 15 dni

Skrajni čas je

Izboljšati življenjske pogoje prebivalstva Beneške Slovenije

Hribovske probleme je treba takoj rešiti s primernimi sredstvi, če hočemo zaustaviti emigracijo in ustvariti baze za dejansko ekonomsko in socialno obnovo - V študiju je zakon za dvig živinoreje v hribovskih krajih

Ze večkrat smo pisali o problemu, ki najbolj tare Beneško Slovenijo in sicer o problemu hribov. Zavzemali smo se za ta problem, ker se instinktivno čutimo vedno bolj blizu našim rečem: našim ljudem, naši zemlji, našim tradicijam; in ne iz ozkega egoizma, ampak samo iz velike in nerušljive ljubezni, ki nas vedno veže prav na naše zgodovinske in kulturne tradicije, na katere, naj še enkrat povemo, smo ponosni in ker gledamo na bodočnost Beneške Slovenije, ki na žalost pripada med najbolj revna področja videmske pokrajine in zato je najbolj potrebna pomoči.

Za problem hribov, kakor tudi za druga vprašanja, bi seveda morala skrbeti Dežela; in upamo, da bo tudi skrbela, če bosta deželni odbor in deželni svet držala obljubo, ki sta jo dala že od začetka svojega delovanja, da bosta skrbela za potrebe, in lahko dodamo, da se bo uveljavila konkretna konstruktivna politika napram hribov in njegovemu prebivalstvu.

Po našem mnenju bi se moralo pomagati hribovskim krajem z zadostnimi sredstvi upoštevajoč tako ekonomske plati v okviru kmetijskega, kot socialne. Seveda naj bi bilo vse usmerjeno tako, da bi se življenjski pogoji hribovskih ljudi resnično izboljšali. In ti se morejo brez dvoma izboljšati, če se bo pomagalo ponovno dvigniti gozdno-pastirske dejavnosti in dalo strokovno izobrazbo, in pospešilo ljudsko gradbeništvo: nove hiše za potrebne ljudi in ureditev starih, katerih je prav v hribovskih krajih dosti ter razviti turizem.

Turizem, kot vemo, ki je z modernim življenjem v vidnem porastu in vedno bolj zahteven, predstavlja za hribovske kraje v Beneški Sloveniji važno panogo in bi mogel zato dati dobre ekonomske rezultate, če se bo seveda izkoristilo vsak turistični pomoček, naravne lepote raznih podzemljskih jam (Završke, Landarska in Mjerska) itd. Da se bo ustvarila trdna podlaga za turistični razvoj, pa je potrebno — in tega mnenja je tudi deželni prisednik za kmetijstvo in gozdarstvo adv. Comelli — pred vsem izboljšati in razširiti cestno mrežo (večje in manjše ceste, ki bi se medsebojno povezovale in preimenovanje nekaterih obmejnih prehodov iz druge v prvo kategorijo) in oživetiti gostinstvo, ki je prvi predpogoj, da se uveljavi turizem.

Ne bi se smelo pozabiti, da je kmetijstvo za gozdarstvom še vedno glavni vir lokalnih dohodkov in najbrže so prav zaradi tega sprejeli deželni zakon št. 2 od 8. marca 1965, zakon, s katerim so ustanovili « Comitato degli Assessori per lo sviluppo della montagna (Odbor prisednikov za razvoj hribov in « Commissione per l'Economia Montana » (Komisija za gorsko gozdarstvo).

Prvi organ proučuje in promovira smernice in programe, ki se morajo izvesti, da se rešujejo problemi hribovskih krajev, drugi pa ima posredovalno funkcijo, da usmeri in vzpodbuja Odbor prisedni-

kov in Prisedništvo za kmetijstvo potom signalacij problemov in svetovanja rešitev, ki jih dajejo kvalificirani zastopniki produktivnih sektorjev in javnih administracij.

Poleg tega je znano, da bo sprejet zakon deželne gozdne uprave in da je v študiju živinorejski zakon, s katerim se bo pomagalo živinorejcem, valoriziralo planinske pašnike in senožeti in tržne zadružne strukture, h katerim so vštete tudi mlekarne in sirarne.

Prebivalstvo Beneške Slovenije zato trdno veruje v besede adv. Comellija:

« La regione, in attesa delle indicazioni del piano regionale di sviluppo allo studio, sta attivamente operando con l'impegno e la volontà di riaffermare e rafforzare la

collocazione prioritaria delle giuste istanze della montagna per il suo rinnovamento economico e sociale ». (Dežela v pričakovanju indikacij deželnega načrta za razvoj, ki je v študiju, aktivno dela z vneto in voljo, da se bo zagotovila in utrdila prioritarna postavitev instanc hribov za njihovo ekonomsko in socialno obnovo).

Adv. Comelli, ki dobro pozna naše kraje, kar je domačin, je tudi potrdil, « da bodo mogle biti težkoče hribovskih posestev, ki nastajajo zaradi neuravnovešenosti prebivalstva in lokalnih virov dohodkov, v glavnem premagane, ko se bodo odprla nova delovišča, da se zaustavi emigracija in poviša povprečni dohodek prebivalstva ».

Upajmo, da bo res!

UPANJE V BOLJŠO PRIHODNOST

Župani iz Nadiške doline za rešitev ekonomskih problemov

Izdatna pomoč Dežele v raznih sektorjih gospodarstva Nadiške doline bi mogla zaustaviti pešanje ekonomije

Župani vseh občin Nadiške doline so poslali predsedniku deželne sveta in vsem deželnim prisednikom obširno obrazložitev težkih ekonomskih in socialnih problemov občin, ki so pod njihovo administracijo.

V poročilu so bili obrazloženi tudi nekateri zakoni, ki so prinesli prebivalstvu kakšne beneficije, medtem ko občinske administracije ne morejo upoštevati drugih zaradi njihove težke obremenitve. Župani, ki so podpisali to obrazložitev, se tudi zahvaljujejo za beneficije, ki jih je prinesla Dežela prebivalstvu, ki so pod njihovo administracijo in obenem tudi prosijo, da bi bili izdani novi deželni zakoni, ki bi prišli na pomoč deficitarnim občinam Nadiških dolin in da bi se tudi po-

skrbelo za realizacijo vseh tistih infrastruktur, ki so baza ekonomskega in socialnega razvoja prebivalstva.

Kakor vemo, zaradi neprestanega izseljevanja v tujino, lokalno gospodarstvo vidno hira in zato je treba prištevati gorske vasi Beneške Slovenije med najbolj revne doline dežele Furlanije-Julijske Benečije. Izdatna pomoč Dežele v raznih sektorjih gospodarstva Nadiške doline in predvsem v turizmu, domačem obrtništvu in kmetijstvu, kakor tudi v industriji, katero bo treba še ustvariti, bi mogla zaustaviti pešanje ekonomije in tudi znatno pripomoči k ekonomski in socialni obnovi ne samo Nadiške doline, ampak vsega ozemlja Beneške Slovenije.

Pogled na Čedad, skozi katerega teče bistra Nadiža, v ozadju pa se dviguje močno Matajur. Največja čedadška privlačnost je longobardski Tempelj

Prosnid v tipanski občini s svojim karakterističnim zvonikom poleg katerega stoji farna cerkev, ki je pa sedaj brez župnika. Vas leži tik ob italijansko-jugoslovanski meji, najbližji prehod čez mejo pa je pri Mostu čez Nadižo

Dva brata iz Stolbice utonila v Mestrah

Ni se še poglobila žalost zaradi tragične smrti ženice iz Liščec, ki je zgubila življenje v prepadu na Muškem pogorju, in že je usoda zopet terjala dve žrtvi: dne 29. junija sta utonila v nekem kanalu pri Mestrah 14 letni Marino Butolo in njegov brat 16 letni Ernesto iz Stolbice.

Brata sta šla obiskat v Mestre svojega očeta 41 letnega Simeona in brata Renata, ki tam delata kot škarjebrusa. Po končanem šolskem letu sta hotela ostati nekaj časa pri njima in pomagati pri delu, da bi zaslužila kakšno lirico. Popoldne sta šla naokoli z biciklom, ker sta se imela namen kopati. Pri nekem kanalu se je najmlajši takoj ssel in hodil ob vodi in tam mu je spodrsnilo in je padel v vodo. Ernesto, čeprav ni znal plavati, je takoj skočil v vodo, da bi rešil brata, a tudi njega je potegnila voda na dno, ki je na tistem kraju globoka skoraj osem metrov. Vse to se je zgodilo pred očmi nekega dečka, ki je tam lovil ribe in potem tudi poklical na pomoč ljudi, da so začeli iskati utopljenca in ju tudi kmalu našli objeta, a mrtva.

Ta nesreča je globoko prizadela ne samo Rezijansko dolino, ampak vso Furlanijo. Rezijanski občinski svet je sklenil, da bo odlikoval Ernesta z zlato medaljo, ker je daroval življenje, da bi rešil brata, čeprav tudi sam ni znal plavati.

TRAGIČNA SMRT MLEDEGA EMIGRANTA IZ VIZONTA

Vso Krnahtsko dolino je zelo pretresla vest, ko se je zvedelo, da se je v Nemčiji, kjer je bil na delu, smrtno ponesrečil 22 letni Jakob Mauro iz Vizonta. Do nesreče je prišlo na delovišču, kjer se je po-

rušil zid neke hiše in podkopal Maura. Očividec nesreče je bil njegov svak, ki je tudi poskrbel, da so truplo ponesrečenega prepeljali v domačo vas. Družini pokojnega je poslal tudi brzojavko, ki pa je prišla na Vizont komaj kakšno uro pred pogrebom tako, da je skoraj preje prišla krsta kot pa brzojavka in zato je vest o smrti Maura še toliko bolj prizadela svojce.

Popravljen je velika krivica

Rimska vlada je popravila veliko krivico, ki jo je naredil Slovencem v Italiji fašistični zakon in sicer zloglasni člen 72, ki je staršem prepovedal dajati otrokom tuja, to se pravi neitalijanska imena. Poslanska zbornica je že odobrila spremembo tega odloka in odobriti jo mora le še senat.

V novem zakonu je za slovensko manjšino zlasti važen odstavek drugega člena, ki se glasi: «Tuja imena, ki se dajejo otrokom z italijanskim državljanstvom s črkami italijanske abecede, ki se razširi na črke j, k, x, j, w. Če gre za otroke priznanih narodnih manjšin, se imena lahko pišejo s črkami njihovega jezika, vsekakor pa v latinici.

Doslej večjavni fašistični zakon je zlasti diskriminiral italijanske državljane slovenske narodnosti, katerim je prepovedoval, da bi otrokom dajali slovenska imena in leta pisali s slovenskimi črkami.

Slovinci v Italiji so se vsa ta povojna leta borili za spremembo tega zakona, da bi enakopravnost z ostalimi državljani dosegli tudi na področju osebnih imen.

Iz Nadiške doline

Po 40 letih zopet doma

V Saržento, svoj rojstno kraj, se je zopet povrnila po 40 letih bivanja v USA gospa Pia Kjačič vd. Visentini. S seboj je pripeljala tudi tri nečake, da jim je pokazala odkod je doma. Po enem mesecu bivanja med svojimi dragimi se je zopet vrnila domov v Sehttle, kjer vodi nek zavod. Znanci ji želijo, da bi se še kdaj povrnila v domači kraj.

NESREČA - V bolnico so morali peljati 58 letnega Alojza Petričiča iz Gorenjega Brnasa, ker je padel s češnje in si zlomil kolek. Ozdravil bo v poldrugi mesecu.

ČEBELARJI IZ PETJAHJA PROTESTIRAJO

Čebelarji iz špeterske občine, ki so včlanjeni v čebelarski konzorcij videmske pokrajine, se zadnje čase pritožujejo, ker so nekateri čebelarji nečlani pripeljali svoje panje na pašo v Petjah. V pritožbi, ki so jo že poslali pristojnim oblastem, je bilo med drugim rečeno, da je na pašo v Petjahu že dovolj panjev (do sedaj več kot 50) in je zato, kot narekujejo zakonodajne uredbe, postavljanje novih panjev prepovedano.

Iz tega je tudi jasno razvidno, da hočejo lokalni čebelarji s to obrazložitvijo zaščititi pristanost medu Nadiške doline, ki je zaradi svoje posebne hranljivosti vedno bolj iskan na trgu.

NESREČA - Petletna Loretta Qarina iz Dolenjega Brnasa je tako nesrečno padla, da si je zlomila levo roko v komolcu. Peljali so jo v čedadsko bolnico in bo ozdravila v enem mesecu.

Podbonesec

MALI OBMEJNI PROMET MESECA JUNIJA

Mali obmejni promet med našo deželno in sosednjo Slovenijo se vsak mesec stopnjuje. V mesecu juniju je bilo kar 62.832 prehodov, od teh 41.236 s propustnico, ostalo pa s potnimi listi. Skozi obmejni prehod v Štupci je bilo seveda največ prehodov, kjer so zabeležili kar 57.097. Skozi ostale bloke pa je bilo tako-le gibanje: skozi Učjo 2.502 prehodov, skozi Most na Nadiži v tipanski občini 415, skozi Robedišče 600, skozi Most Klinac 259, skozi Mišček 811, skozi Kum 98 itd.

V prihodnjih mesecih se predvideva promet še večji, ker bodo prišli domov na počitnice emigranti, ki imajo po večini vsi svoja vozila in radi obiskujejo sosednje kraje.

POMANJKANJE PITNE VODE

Nastopili so topli dnevi in v Podbonescu in Cicigoju so ostali brez pitne vode, ker se je pokvaril vodovod. Občinska administracija je takoj poskrbela, da so okvaro popravili in tako rešili prebivalstvo nevšečnosti, ki bi lahko nastale, če bi ostali dlje brez vode.

Sv. Lenart

MNOGO PEREČIH PROBLEMOV

Šenlenarška občina je ena tistih, ki ima največ problemov za rešiti. Pretekli teden je prišel na občino deželni prisednik za kmetijstvo adv. Comelli in župan mu je dobro razložil kakšno je stanje. Nujno bi bilo potrebno zgraditi zbiralnik za pitno vodo v Jagneču, kajti ti ljudje so vsako poletje brez vode in je nevarno, ker pije-

jo tudi nezdravo vodo; čez Erbeč bi se moralo pri Pičiču zgraditi nov most, zboljšati kanalizacijo v vsej občini, zgraditi novo srednjo šolo, kajti ta ima sedaj svoj sedež v prostorih občine, izboljšati vodovod in izvesti še nešteto drugih manjših del. Adv. Comelli je vse to vzel na znanje in obljubil, da se bodo ti nujni problemi rešili v najkrajšem času.

DVE NESREČI - V bolnico so morali peljati 56 letnega Virgilija Qualizzo, ker je pri prometni nesreči dobil hude poškodbe po nogah in rokah. Ozdravil bo v treh tednih. Močno se je udaril v čelo tudi 44 letni Valentin Vogrič iz Seuce. Ta bo ozdravil v desetih dneh.

Iz Idrijske doline

OBVEZNO CEPLJENJE

Ministrstvo za kmetijstvo je izdalo poseben odlok, ki je bil objavljen v Uradnem listu dne 26. maja, na podlagi katerega so uvedli obvezno cepljenje vse goveje živine v Severni Italiji in sicer od 1. oktobra dalje. Cepivo bo dalo na razpolago ministrstvo brezplačno, živinorejci bodo prispevali le 100 lir za vsako govedo za živinozdravnika.

POMANJKANJE PITNE VODE

Čeprav ni nastopila še prava vročina, nekatere vasi v Idrijski dolini že čutijo pomanjkanje pitne vode. Te dni je občinski odbor zaprosil ENEL naj napravi za občino proračun stroškov za napeljavno električne energije, ki bo služila za napeljavno dvigača reke Idrije do zbiralnika. Čim bo proračun sestavljen, bo občinska administracija poskrbela za potrebne fondne in uredila vodovodno mrežo. Najprvo bodo poskrbeli, da bodo imele zadost pitne vode vasi Ibana, Novakovci in Kravoret.

UREDILI BODO POLJSKE POTI

Na občini v Prapotnem se je na vabilo župana Bernarda Bruna vršil občni zbor članov konzorcija za poljske poti, ki so bile lansko poletje poškodovane zaradi hudega neurja. Sklenili so, da bodo poverili nalogo tehniku, da napravi potreben načrt za isistemacijo ceste, ki vodi v Kravoret, Brišče in Čento. Celotni stroški za ta dela bodo znašali okoli 20 milijonov lir.

IZ OBČINSKE SEJE

Na občinski seji, ki se je vršila pretekli teden, so med drugim sklenili, da bodo prosili za državno podporo, s katero bodo sistemirali cesto, ki vodi v Oborče. Za to delo bo potrebno potrositi 24 milijonov lir. Imenovali so tudi revizorje računov za leto 1965, ki so sledeči: Paolo Tilati, Dionisi Pasqualini in Alfonso Napoli. Prosili bodo za pomoč tudi Deželo, da bodo ojačili vodovod v Prapotnem.

VERIGA NESREČ

Zelo se je ponesrečil pri prometnem incidentu 44 letni Orlando Velesič iz Kodromacev. Ko se je peljal s svojim motorjem po pokrajinski cesti iz Orsarie proti Grupignanu, ga je povozil nek avto in mu prizadejal hude po-

DRŽAVNI PRISPEVEK

Ljudje iz Sv. Lenarta so z veseljem sprejeli lepo novico, da je notranje ministrstvo dodelilo občini tri milijone lir prispevka za ureditev javne razsvetljave. Sedaj bodo napeljali moderne luči tudi v najbolj zakotne kraje.

PRAPOTNO

SMRTNA NESREČA PRI DELU V KANADI

Težko nam je verjeti, da ne bomo nikdar več videli živega 40 letnega Maria Pavana iz Kosonov. Pred dnevi je prišla na občino brzojavka, da je utonil v valovih Ontaria v Kanadi. Pavan je bil tam na delu že od leta 1953 in je ta dan kot gozdni delavec spuščal po vodi hlode. Ne ve se kako, a Pavana je odnesla voda in ga do danes še niso našli. Rajniki se je vedno odlikoval pri delu in zato so ga imeli vsi radi, tako doma kot na tuji zemlji, kamor si je odšel iskat vsakdanjega kruha.

škodbe. Ozdravil bo, če ne nastopijo komplikacije, v enem mesecu.

Santina Kodromac se je močno urezala s strojem za rezanje salam in je morala po prvo pomoč v čedadsko bolnico. Tudi 35 leti Nemeč iz Ibane je moral v bolnico, ker je padel z motorjem in se potokel po glavi in Bruno Bajt iz Oborče, ker se je pri delu okoli nekega kamjona tako udaril v prst, da mu je odnesto noht.

OBMEJNI PREHOD MELINA ODPRT

Dne 20. junija so spet odprli obmejni prehod Melina v Idrijski dolini, katerega se poslužujejo obmejni kmetje, da hodijo obdelovat svoja polja na to ali drugo stran meje. Ta prehod bodo zopet zaprli 17. julija.

TAVORJANA

Na pragu novih občinskih volitev

Dne 21. julija bo tavorjanski občinski administraciji potekel mandat in zato bodo v kratkem, po vsej verjetnosti meseca novembra, razpisane nove občinske volitve. Kot vemo, so imeli v Tavorjani pred to upravo prefekturnega komisarja in so zato imeli volitve preje kot v ostalih občinah Beneške Slovenije. Sedanji župan je geom. Paolino Comelli.

UREDITEV SOLE V MAZEROLAH

Pretekli teden se je vršila na sedežu tavorjanske občine dražba za apalt del na šoli v Mažerolah, ki jo bodo čez poletne počitnice preuredili. Ta restavracijska dela bodo znašala štiri milijone lir.

OSEM LJUDI IZ DREJANA SE JE ZASTRUPILO Z VODO

Vsa tavorjanska občina, posebno pa ljudje iz Drejana, je te zadnje čase v velikih skrbih za svoje zdravje, kajti v bolnico so morali peljati osem ljudi, ker so se zastrupili s pitno vodo. Dognano je bilo namreč, da so neznanji vandali preluknjali vodovodno cev in voda se je onesnažila in seveda okužila. Občina je poskrbela, da so okvaro takoj popravili, a ljudje morajo dodajati pitni vodi klorove praške, da jo dizinfektirajo. Vseh osem ljudi, ki je do-

Izpod Kolovrata

Smrt zaradi neprevidnosti

Pred dnevi se je dogodila v Sevci pri Klodiču smrtna nesreča, katere žrtev je postal 29 letni Ernest Zufferli-Funkju. Bilo je v petek popoldne, ko je Ernest sedel pred hišo s svojim prijateljem Romeom Filipičem in se poigral z nekim starim revolverjem, ki je bil nabit. Ernest je iz neprevidnosti pritisnil na petelina in strel ga je zadel naravnost v prsa. Na kraj nesreče so takoj poklicali občinskega zdravnika, ki mu pa ni mogel nič pomagati, ker je bil na licu mesta mrtev.

Pred desetimi leti se je smrten ponesrečil v gozdu, ko so kopali korenine, tudi njegov brat Eugenio. Ljudje pomilujejo Zufferlijevo družino, ker je usoda z njo tako kruta.

ZA CESTO SLAPOVIK-ARBIDA

Ni dolgo od tega, da je prišel na županstvo deželni odbornik za kmetijstvo adv. Comelli, da so skupaj z županom in občinskimi možmi razpravljali o najnujnejših javnih delih, ki jih bo treba izvesti. Govorili so tudi o gradnji ceste Slapovik-Arbida in novem vodovodu, ki ga bodo zgradili za vasi Lombaj in Lesa. Deželni odbornik je zagotovil, da se bo zanimal za vsa ta vprašanja in da se bodo rešila kar najbolj hitro.

CESTA KRAJ - KRAS SISTEMIRANA

V teh dneh so končali z ureditvijo pokrajinske ceste, ki vodi iz vasi Kraj v Kras. Odpravili so več ovinkov in cesto tudi razširili. En del teh stroškov nosi konzorcij med zainteresiranimi občinami, nekaj pa pokrajinska uprava.

Grmek

IZ OBČINSKEGA SVETA

Na zadnjem zasedanju občinskega sveta so med drugim razpravljali tudi o cesti Platac-Kanalac in zanjo odobrili tudi načrt in o vmesni cesti, ki vodi v Sevco in veže Topolovo z dolino.

bilo hudo želodčno in črevesno vnetje, je že izven nevarnosti.

SMRTNA KOSA

Po dolgi in hudi bolezni je umrl v čedadski bolnici Jožef Scavetto iz Tojana, oče občinskega odbornika za javna dela v Čedadu prof. Elia. Rajniki je bil zelo priljubljen v vsej okolici, kar je pokazal tudi njegov pogreb, ki je bil nadvse veličasten.

NESREČE - Pierina Floram iz Tamorja je padla in dobila hude poškodbe na glavi in po telesu. Če ne nastopijo komplikacije, bo ozdravila v treh tednih. Tudi Sergio Specogna je padel in si zlomil desno roko v zapestju. Ozdravil bo v enem mesecu.

FOLKLORNI FESTIVAL V KOPRU

Zveza kulturno-prosvetnih društev na Koprskem je sklenila, da se bo vršil letošnji festival jugoslovanske folklorne Korpu na Titovem trgu od 26. do 30. julija.

Dne 26. bodo nastopile izvirne folklorne skupine, dne 28. amaterji, 30. pa profesionalci « Lada », « Kola » in « Tanca » skupaj s slovensko skupino. Prvi del zadnjega nastopa bosta spet prenašali « Evrovizija » in « Intervizija ».

Zanimanje za koprski mednarodni folklorni festival je že sedaj zelo veliko posebno v Furlaniji in zato računajo, da bo udeležba iz teh krajev zelo velika. Priprave za festival so že v teku in so bile v ta namen nakazane visoke vsote. Upati je torej, da bo festival dobro izpadel in da ga bodo ponovili tudi prihodnja leta.

Ko so proučili problem kje naj se postavi javna v Lesah je svet sklenil, da bo občina dobila svoj prapor, ker ga nima. Nazadnje so sprejeli tudi obračun za leto 1965 in razpravljali tudi o ureditvi vodovoda v Lombaju.

Sovodnje

KOLONIJA V ČEPESIŠČIH

Tudi letos so odprli v Čeplesiščih poletno kolonijo za čedadske otroke, ki so potrebni svežega gorskega zraka. Kolonijo upravlja šolski patronat. V prvi izmeni je trideset otrok.

NESREČA PRI DELU - S kopice sena je padel 55 letni Bernard Černetič iz Strmice in si pri padcu zlomil desno nogo. Ozdravil bo v 40 dneh.

Iz Kanalske doline

DRŽAVA NAJ KAJ VEČ POMAGA TRBIZU

Pretekli teden so se sestali na sedežu občine deželni prisednik za urbanistiko inž. Leschiutta, deželni svetovalec Chieu in trbiški župan dr. Di Gallo z občinskimi svetovalci. Razpravljali so o urgentnih problemih, ki tarejo trbiški okoliš, o infrastrukturnih, o turističnem razvoju in o mednarodnih cestah treh obmejnih prehodov (v Kokovem, Ratecah in Predelu). Obrazložili so tudi v kako težkem stanju se nahaja Trbiž, ki je središče srečanja treh narodnostnih skupin: latinske, germanske in slovanske. Dejali so, da bi se moralo upoštevati, da Trbiž meji na Avstrijo in Jugoslavijo in da je kot nekaka « vizitka » ne samo za Deželo Furlanijo Julijsko Benečijo, ampak za vso Italijo in je zato treba, da ima na razpolago več sredstev. Do sedaj je Dežela res upoštevala vse te okoliščine, kar je pa težko reči za državo in zato naj bi odslej ta kaj več skrbela za Trbiž in okolico.

Iz Krnatske doline

UBIJALEC MATERE UMRL V VIDEMSKI BOLNICI

Vigio Kuntič iz Vizonta, ki je v blaznosti zabodel svojo 80 letno mater in ranil sestro ter svaka, je umrl teden dni po zločinu v videmski bolnici. Kot smo poročali zadnjič, je Kuntič po zločinu zabodel z nožem tudi samega sebe. V bolnici, kamor so ga drugo jutro pripeljali, so ga takoj operirali, a mu niso mogli rešiti življenja, ker je poškodoval trebušne organe in je nastopila infekcija. Kuntič je bil star 62 let in ni bil poročen.

NAJSTAREJŠI MOŽ FURLANIJE ŽIVI V NEMAH

Prejšnji mesec je izpolnil Jakob Ceschia iz Nem 103 leta in je najstarejši mož Furlanije, če že ne cele videmske pokrajine. Kljub častitljivi starosti pa mož opravlja še vsa lažja hišna opravila in se zanjima za vse vsakdanje dogodke v svetu. Ob njegovem rojstnem dnevu so se zbrali okoli njega vsi svojci in domačini, da so v veselju proslavili ta visoki jubilej.

SMRTNA NESREČA V VISKORŠI

V videmski bolnici je umrl 79 letni Zvan Blasutto iz Viskorše. Stari mož je pred kakim tednom dni padel po stopnicah domače hiše in dobil več poškodb v prsnem košu. Zdravniki so sprva izjavili, da bo ozdravil v 40 dneh, a nastopile so komplikacije in mož je umrl.

za naše mlade bralce

SVETISLAV MINROV

Skopuh in njegova srajca

Nekoč je živel človek, ki je imel mnogo denarja, a je bil velik skopuh. Za kosilo in za večerjo je jedel suh kruh in pil mrzlo vodico. Oblačil se je v staro srajco, katero je podedoval po očetu, ki je bil prav tak skopuh kot on. Bila pa je ta srajca vsa zakrpana, krpa pri krpi, cel je bil le en sam rokav. Razume se, da to skopuh ni mislil, ni se menil za posmeh sosedov.

Nekega dne je naš skopuh sletel srajco, jo opral in obesil na plot, da se posuši.

Sonce, ki je s svojimi žarki že veliko let sušilo srajco, se je nasmejnilo in si reklo:

« Stopilo bom na zemljo in od skopuha zahtevalo nagrado za uslugo, ki mu jo delam že toliko let ».

Rečeno - storjeno. Sonce se je spremenilo v starčka z dolgo, belo brado, sedlo na mehku, puhasti oblak in splavalo na zemljo. Stopilo je k skopuhovi hiši in potrkalo na vrata

« Dober dan! » je pozdravilo, ko se je skopuh prikazal na pragu. « Prišlo sem, da izterjam denar, ki si mi ga dolžan ».

« Denar? Kakšen denar? » je vprašal preplašeni skopuh in hotel zapreti vrata.

« Čakaj, » je rekel gost in ga zgrabil za roko. « Jaz sem sonce Dolgo vrsto let sem ti s svojimi žarki sušilo srajco, a mi doslej nisi dal niti prebite pare za dobroto, ki sem ti jo izkazovalo. Saj ne zahtevam mnogo. Samo sto zlatnikov ».

« Če si res sonce, zakaj ti bo denar? » je vprašal skopuh, bled kot mrlič. « Ali ti mar vsi ljudje plačujejo za to, da sedi na nebu in greješ svoje zadovoljstvo? ».

Sonce se je zasmejalo, si pogladilo belo brado in odgovorilo:

« Denarja ne jemljem zase, marveč ga razdelim ubogim. Ti si tako bogat, da ti je sto zlatnikov toliko kot sto pšeničnih zrn ».

« Ne dam denarja! Zlato mi je bolj pri srcu kot nesreča in soucu pred nosom zaprl vrata ».

Tedaj si je čudni gost znova privzel prejšnjo podobo, odletel na nebo in ondod kot prej široko zemljo ogreval z blagodejnimi žarki.

« Čuj », je reklo sonce močnemu vetru, ki je prav tedaj kot krilat konj vršel mimo njega.

« Stopi na zemljo in vzemi srajco človeku, ki je brez srca in ga ljudje kličejo za skopuha ».

In veter je zapihal z vso silo, se spustil na zemljo in odnesel s plotu skopuhovo srajco.

Ko je bogataš videl, da se mu srajca dviga visoko v zrak, je planil, da jo ulovi in se pomeri z vetrom.

Tri dni in tri noči je tekel za njo, a je ni mogel uloviti. Spotil

se je, se prehladil, legel na posteljo in umrl.

Pokopali so ga ljudje, a njegovo bogastvo se je raztrosilo kot prah v vetru.

Kaj je bilo z njegovo srajco?

Veter jo je celih dve sto let vrtel po zraku. Nazadnje se je naveličal te igre in jo spustil v kotel neke velike tovarne. V njem se je skuhalo v kašo, a iz kaše je nastal ta papir, na katerem je napisana ta naša zgodba.

Za dobro voljo

Mala Mojca je stopicala ob mamic. Nenadoma ji spodrsne in pade.

« Da, zakaj se me pa ne držiš za krilo? jo okrega mamica ».

« Se še ne morem držati za tvoje krilo, ko pa je tako kratko! » ji zabrusi nazaj mala jezičnica.

« Zakaj pa tenorist tako roban-ti v garderobi. Kaj mu ni zadosti devet lovorjevih vencev, ki jih je pravkar dobil na oder? ».

« Kaže, da ne, ker si jih je naročil deset ».

« Oče: « Spoštovani Marko, povejte mi vendar, seveda čisto zaupno, katera izmed naših deklet vam je najbolj všeč? ».

Snubec: « Če sem čisto odkrit - gosposinjska pomočnica ».

VESELA ZGODBA

Zlezla je razposajena miška v skrinjo in izglodala v babičin novi kožuhi veliko luknjo. Zaskrbelo je babico, zbala se je zime, pa kaj je hotela, zato je samo rekla:

« Eh, kaj bi! Dobra volja je najbolja ».

Od tedaj naprej se je začela miška smejati, tako smejati, da ni nič mogla od smeha.

Vidi petelin, kako se miška v smehu valja po tleh, odpre kljun in jo pogoltno.

Zdaj se začne smejati petelin. Tako se je smejal, da ni nič mogel od smeha.

Vidi lisica, kako se petelin valja v smehu po tleh, zgrabi ga, odnese v gozd in ga raztrga.

Zdaj se začne smejati lisica. Tako se je smejala, sirota, da ni nič mogla od smeha:

Vidi volk, kako se lisica v smehu valja po tleh, zgrabi jo in jo požre.

Zdaj se začne smejati volk. Tako se je smejal, da ni nič mogel od smeha.

Vidi medved, kako se volk v smehu valja po tleh, zgrabi ga in ga požre.

Zdaj se začne smejati medved. Tako se je smejal, da ni nič mogel od smeha.

Vidi ded, kako se medved v smehu valja po tleh, pa zgrabi gorjajočo, pobije medveda in napravi babiči nov kožuhi za zimo.

L. N. TOLSTOJ

Volk in žerjav

Volku je v žrelu obtičala koščica in, naj se je še tako trudil, ni je mogel izkašljati. Zato je poklical žerjava in mu dejal:

« Čuj, žerjav, ti imaš dolg vrat! Daj, sezi mi s kljunom v goltanec in izderi mi preklicano koščico. Nagradil te bom ».

Za naše emigrante

DELOVIŠČA BODO NADZOROVANI ITALIJANSKI IN ŠVICARSKI TEHNIKI

Pred nedavim se je že drugič srečal italijanski poslanik v Bernu Carlo De Ferraris Salzano z zveznimi švicarskimi oblastmi, da so proučili stanje delavcev, ki so zaposleni na deloviščih visoko v hribih.

Prvikrat so proučili stanje 27. februarja, to je par dni po strašni tragediji v Robbiei, kjer je izgubilo življenje 17 delavcev, ki so se zastrupili v rovu s plinom.

Sedaj se bodo ta srečanja med italijanskimi in švicarskimi tehnikami vršila redno, njihova naloga pa bo ta, da bodo ščitili v mejah absolutne varnosti življenja emigrantov, ki delajo na nevarnih področjih hribov.

Italijanski poslanik v Bernu in zvezne švicarske oblasti so pripoznale potrebo, da se utrdi trdno in stalno sodelovanje med italijanskimi in švicarskimi tehnikami, ki se bavijo z zaščito.

OSEBNA IZKAZNICA ZA DESET EVROPSKIH DRŽAV

Odslej bodo italijanski državljani lahko šli s samo osebno izkaznico v deset evropskih držav. Ukrep, ki je bil objavljen v Uradnem listu, namreč določa, da ni več potrebna viza in poseben žig

kvesture na osebni izkaznici kdor hoče potovati v države MEC (Francija, Belgija, Holandska, Luksemburg, Zapadna Nemčija) in v Grčijo, Avstrijo, Turčijo, Svico in Malto. Odprava kvesturne vize velja tako za potovanja v turistične kot delovne namene. Izvzeti so samo mladi, ki niso izpolnili še 18 let starosti, ki morajo imeti dovoljenje staršev. Osebna izkaznica mora biti seveda veljavna (ne sme biti stara več kot pet let).

Za delavce v Belgiji

Sporočamo, da so belgijski podjetniki avtorizirani, da lahko vzamejo v Belgiji na delo italijanske emigrante brez vsake formalnosti, in to na podlagi pravilnika ekonomske evropske skupnosti, ki smatra te delavce praktično asimilirane s svojimi delavci.

Zato ni potrebno, da bi moral imeti delavec predno zapusti Italijo kakšno delovno dovoljenje ali delovno pogodbo.

Iz najnovjših statistik je razvidno, da je v Južni Afriki — to je v deželi, ki jo upravljajo belci in jo bojkotira zaradi rasizma celo Anglija, ki jo je izključila iz Skupnosti Commonwealtha — skoraj 24 tisoč italijanskih emigrantov. Večina jih živi v Transvaalu. Število pa narašča, pa naj bo to le za nekaj sto na leto, kar se ne dogaja v drugih afriških deželah, ki so v preteklosti pritegovale italijanske emigrante. Med temi emigranti jih je dosti iz Furlanije in tudi več kot kakšen iz naših krajev.

con coincidenze immediate per le maggiori città del

CANADA

voli diretti trisettimanali tariffe ridotte per emigranti

VOLATE
Canadian Pacific

JOSIP JURČIČ

SLOVENSKI
JANJAČAR

17. Trije jezdec pridirjajo po poti. Prvi je bil Peter Kozjak, za njim sta bila dva hlapca, ki sta ga bolj zavoljo navadne časti kot zavoljo varstva. Kar jih obstopijo ciganje na malih mušicah, svetle nože visoko vihte, in preden se gospod in hlapca predramijo iz straha, bili so že vsi s konj in povezani. Zlasti se je bil gospod Peter prestrašil, da mu je s konca sapo zapiralo.

18. Gospoda Petra odvedo k ognju in ga poredno z grčo na hrbtu dražijo. Peter je menil, da že večnosti na pragu stoji, ko je videl vislice pred seboj. Dolgin Samol pristopi in, ko Petru pri ognju v obraz vidi, začudi se, ko vidi, da ni ujel pravega. To vse pa ciganom ni bilo povšeči. « Gospod se mora odkupiti, ako hoče, da ne bode visel, », menili so. Pogodili so se naposled za sto zlatov odkupnine.

19. Dolgin poveljnik sam zasede konja in odjezdi s Petrom na grad podenar. Greoč je Peter izvlekel od cigana, zakaj je bratu Marku smrt sklenil. Tu se Petru zbudi misel, kakršne se le najhudobnejše srce ne ustraši. « Kaj, ko bi mi le-ta cigan pripomogel, da mi pride v roke vse bratovo imetje. Ni mogoče, da bi komu v glavo prišlo, da sem jaz vzrok temu ».

20. In Peter obljubi ciganu še sto tolarjev, ako ugrabi Jurija in ga spravi s sveta. Pove mu, da vodi menih mladega Kozjaka vsak dan proti večeru v vas pod lipo. Tu lahko fanta pograbi in odpelje. V takem pogovoru prijedita do grada.

Brž ko je Samol dobil denar, izgubil je on in njegova družina, da ni bilo nobene sledi za njimi, kajti umaknili so se v gozd.

ANCHE LA REGIONE DEVE INTERVENIRE

Forse Ucceca non vivrà più d'inverno isolata dal mondo

Impegnarsi a fondo per migliorare la situazione della Val Torre - Il valico di Ucceca promosso alla prima categoria - Il programma per la rinascita economica

Questa volta ci occuperemo della Val Torre, una delle zone più depresse della Slavia Friulana ma anche una delle zone che con un certo impegno si potrebbe più agevolmente raddrizzare sul piano economico e sociale.

Prima di tutto, però, desideriamo soffermarci sul vecchio «caso Ucceca». Lo chiamiamo caso perché un tempo parte dei cittadini di Ucceca, frazione del Comune di Resia ma gravitante giocoforza, specie per difficoltà d'ordine orografico, nella Val Torre, malgrado l'attaccamento a Resia ed alle sue tradizioni linguistiche che sono le medesime, reclamarono il distacco dal Comune di Resia per essere incorporati amministrativamente nel Comune di Lusevera.

Ucceca è una località sita proprio a ridosso della linea di confine con la Jugoslavia e beneficia di un valico che in questi giorni è stato riconosciuto finalmente di prima categoria.

Esso senz'altro permetterà, una volta in funzione, oltre a lasciare intatto il «piccolo traffico» locale, di trasformare la strada esistente utile soltanto localmente, in una arteria di assoluta importanza internazionale; arteria che porterà rapidamente la massa dei turisti a Zaga, Plezzo e Caporetto per poi dirigersi verso le località più note e preferite della Slovenia. E' così anche quanti, stranieri, giungeranno da noi attraverso questo valico ne godranno gran beneficio sotto ogni aspetto.

Un caso interessante

Anni fa il «caso Ucceca» venne nuovamente discusso al Consiglio comunale di Resia che per il momento tacitò ogni cosa venendo incontro a certe richieste di frazionisti di Ucceca: luce elettrica, asilo ed altro. Ma il paese di confine rimaneva pur sempre staccato di netto — a parte che durante il periodo invernale rimane quasi sempre per circa tre mesi, a causa delle abbondanti nevi, isolato completamente dal mondo come ai tempi del medio evo e che bisogna compiere sforzi notevoli per mantenere i contatti e rifornire la popolazione del necessario — sul piano amministrativo in quanto, se c'era necessità di una levatrice (il prete e la parrocchia esistono da qualche anno) o del medico, non potevano che cercarli nella Val Torre e di solito a Tarcento. Per un documento, poi, dello stato civile o per pratiche burocratiche chi ne aveva, o ne ha bisogno tutt'ora, doveva compiere la bellezza di oltre settanta chilometri (via Tarcento, Artegna, Gemona e Resiutta) per recarsi nel municipio di Resia sito a Prato.

Esiste bensì una via breve: quella del superamento del Musi, dove nasce il Torre, che si può compiere in sette, otto ore di cammino su un percorso durissimo e pericoloso ma solo possibile nei periodi in cui non c'è neve e semmai adatto soltanto a elementi sanissimi, vigorosi e coraggiosi. Vi fu una volta, tanto per raccontarvi un episodio, un padre che nel tentativo di superare il Musi per denunciare la nascita del suo sesto figlio (aveva scelto la strada in quanto stava per scadere il tempo utile per la denuncia), a un certo punto, vinto dal freddo intenso e dalla fatica, si accasciò a terra e morì per assideramento.

Ora del «caso Ucceca» non se ne parla quasi più.

In merito alla Val Torre, in sé e per sé, essa, tanto per incominciare da un paio di anni a questa

parte risulta un pò ingrandita in quanto la frazione di Pers si è staccata dal Comune originario di Montenas (mandamento di Gemona), anch'essa per ragioni amministrative e di comodità, per aggregarsi in definitiva al Comune di Lusevera.

Si è già detto in principio che la Val Torre è da considerarsi un territorio tra i più depressi, e ciò per il fatto che qui, più che altrove, a creare e mantenere uno stato di disagio veramente notevoli contribuiscono in maggior misura la pochezza dei terreni coltivabili, lo esiguo reddito boschivo, il decimato patrimonio zootecnico (il poco fieno che si produce lo si deve

recare dal monte al piano a spalla e non è cosa facile), la mancanza assoluta di attività artigianali e industriali; l'insufficienza, o meglio l'irrisorietà, degli aiuti finanziari per opere pubbliche; e altro ancora. In più sussistono, pur in tempi atomici, le servitù militari che impediscono un reale sviluppo agricolo ed edilizio e lo stesso sviluppo turistico che nella Val Torre, per le sue rare e meravigliose bellezze naturali e per le sue incantevoli grotte dette di Villanova e incastonate sul Monte Bernàdia e di poco dissimili da quelle di Postumia che hanno risonanza mondiale, potrebbe raggiungere altezze veramente notevoli.

Ciò che bisognerebbe fare per avviare la Val Torre verso il progresso

Cosa si deve quindi fare per migliorare la situazione generale nella Val Torre? Prima di tutto sfruttare al massimo in loco l'energia dell'esistente grande centrale elettrica di Vedronza: ciò naturalmente quando si sarà proceduto alla costruzione di impianti industriali capaci di assorbire l'intera manodopera della zona — che il fenomeno emigratorio ora ci porta via creando il pauroso vuoto dello spopolamento a catena — e nel contempo contribuire al massimo al miglioramento della situazione economica singola e collettiva.

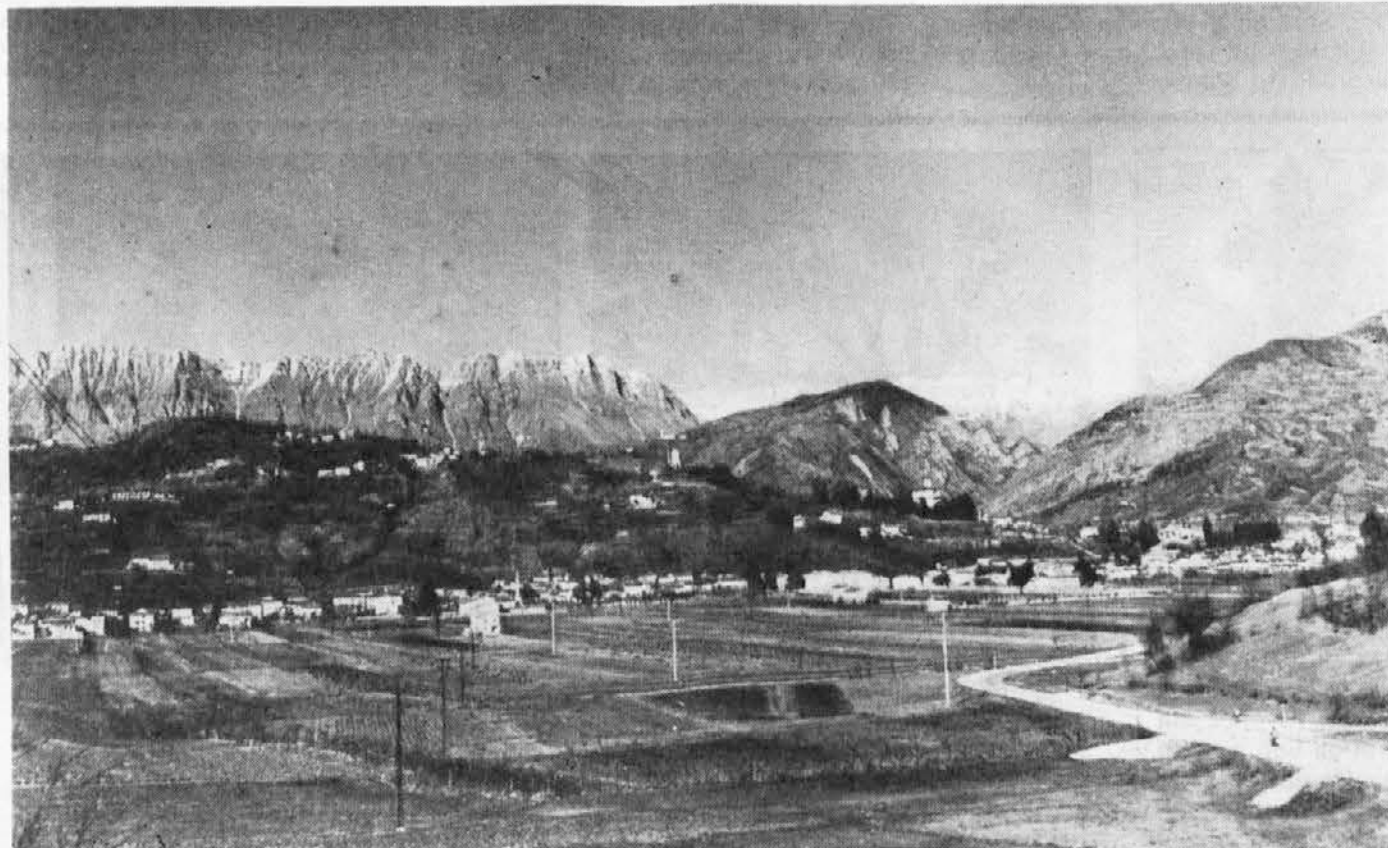
Occorre, poi, se veramente si vuole cancellare ogni traccia di preoccupazione e di miseria, aiutare direttamente il contadino favorendolo nell'acquisto di bestiame selezionato, costruendo in ogni borgata delle stalle sociali e invogliandolo a partecipare attivamente alla vita cooperativa in difesa dei propri particolari interessi; occorre predisporre un vasto e serio piano di rimboscimento e far funzionare in fondovalle, specie a Pradielis ed a Vedronza, delle moderne segherie, e nel contempo creare dei laboratori per la lavorazione del legno; intensificare l'attività edilizia; creare attività adatte per le donne che ora, più che mai, per assoluta necessità si trovano costrette ad emigrare all'estero oppure all'interno della penisola per occuparsi nella

maggior parte dei casi in qualità di domestiche.

Circa le industrie minori o accessorie ben potrebbero giovare le acque del Torre. Diremo che a Pradielis esiste bensì un'industria ma si tratta di una piccola officina, con pochi operai, dove si confeziona della paglietta per imballaggi sfruttando i tronchi di legno. Essa potrebbe, anche con relativo sforzo finanziario, tramutarsi in un vero e proprio stabilimento contribuendo in tal modo a far cessare, almeno localmente, il flusso emigratorio.

Per ultimo, in considerazione che la strada sul tratto Vedronza-Lusevera, e in particolare all'interno di quest'ultima località, risulta eccessivamente stretta tanto da non permettere il transito dei camion e tanto meno di autocorriere, ci permettiamo suggerire che sarebbe più che opportuno necessario, provvedere per un suo conveniente allargamento e contemporaneamente a raccorderla con la strada che porta a Monteparta e nella Val Cornappo con congiunzione a Nimis.

Pertanto, in merito alla «programmazione», diremo così, per la rinascita economica e sociale della Val Torre, è lecito augurarsi e sperare che le autorità responsabili e gli enti — in prima fila la Regione — dimostrino non solo comprensione ma diano il massimo appoggio tecnico e finanziario.

Ampio quadro panoramico di rara bellezza e significato. Qui Tarcento è stato colto quasi interamente dall'obiettivo. Sulla sua destra è facile individuare l'imbocco della Val Torre la cui strada porta a Ucceca, ora valico di prima categoria. Alle spalle della cittadina, quasi a protezione, la maestosa catena del Musi con le sorgenti del Torre

Sedicesimo secolo

SCORCIO STORICO DELLA VAL RESIA

Contratti, eredità, redditi - Costumi di vita matrimoniale e di convivenza prima e dopo la imposizione del matrimonio religioso - Da ben quattro secoli la popolazione emigra

Ben volentieri ci occupiamo della Val Resia, e precisamente del suo sistema di vita — usi e costumi — in atto durante il secolo XVI.

Cominciamo col riferire che in quella epoca — ma si potrebbe dire lo stesso oggi — intorno ai paesi della Val Resia i pezzi di terreno coltivabili erano non solo pochi ma anche di estensioni assai limitate; e per ognuno di tali pezzi di terreno ogni coltivatore doveva pagare un certo canone all'Abbazia di Moggio. In origine, anzi, si trattava di canoni che costituivano delle vere e proprie affittanze cui era necessario ottenere la regolare rinnovazione.

In linea puramente legale, alla fine del cinquecento i coltivatori della Val Resia potevano disporre liberamente dei terreni per testamento o cessione; ed i capi di ogni paese si limitavano a percepire la somma globale degli affitti, ormai stabili e fissi, ed a trasmetterla all'Abbazia di Moggio.

E' ben vero che allora si stipulavano anche contratti di affittanza di terreni, soltanto che con questi contratti si voleva mascherare dei prestiti; ed era un mezzo, si potrebbe dire di sottobanco, che venne seguito presto in tutto il Friuli e largamente praticato.

Va aggiunto che accanto ai pochi terreni coltivabili, esistevano vaste estensioni di terreni riservati ai pascoli ed ai boschi, terreni che venivano sfruttati in comune dagli abitanti. L'allevamento del bestiame e la vendita del formaggio prodotto, erano le principali attività agricole dei resiani.

La difesa dei diritti di pascolo era alla base della loro vita, e in documenti storici c'è il ricordo e la conferma delle controversie sorte in proposito; controversie durate assai a lungo fra Resia e

Resiutta. Si ha infatti notizia che gli uomini di Resiutta uccidevano delle pecore appartenenti agli abitanti di Gniva e che questi ultimi, per ritorsione o vendetta, distrussero sul Monte Blanzizza un fabbricato nel quale si ricoveravano i pastori di Resiutta.

Nei boschi di proprietà comune i Resiani potevano tagliare legna sempreché il bosco non fosse stato bandito, non fosse stato cioè riservato per particolari necessità come ad esempio la costruzione di case.

Nel sec. XVI a Resia le case erano quasi tutte di legno. Il Comune di Oseacco una volta si rivolse alla giurisdizione di Moggio per avere del legname da fabbricazione. Moggio allora ordinò che il bosco di Ucceca, dalla costa di Cal, con la costa del Naslip fino al fiume Ucceca, restasse per uso del Comune, sia per fabbricare come per usarne in vari modi e anche a titolo di aiuto. Nessuno quindi nel bosco di Ucceca vi poteva operare tagli senza l'autorizzazione di Moggio.

I resiani integravano i redditi dell'agricoltura con i proventi della tessitura che nella Val Resia sembrava allora molto diffusa. Nella valle è provata l'esistenza di artigiani: un bottaio, un rotaio fabbricante di carri e un mulinaro in quanto si fa menzione, in qualche scritto della epoca, di un molino oltreché di una fornace di calce.

Dai documenti di allora risulta inoltre che vi erano persone che tagliavano i boschi e altre che commerciavano il legname: tutte queste persone però non risiedevano nella Val Resia; e da tal fatto si è indotti a dedurre che il mestiere di tagliaboschi come quello del commerciante di legname fossero del tutto trascurati dai resiani che invece preferivano fare raccolta di pece per poi venderla.

Il matrimonio e la vita familiare

Circa i rapporti sessuali, o rapporti intimi tra maschi e femmine, nella Val Resia nel XVI secolo risultano improntati alla più grande libertà; e su questo problema, che oggi suscita perfino tragedie, non c'è riscontro di risse o questioni tra abitanti per gelosia (come in gran parte del mondo asiatico) o per motivi che con termine anacronisticamente moderno viene definito «d'onore» e che in conseguenza i vari codici ancora assolvono colui che appunto colpisce e uccide per «motivi d'onore».

Forse è da ritenere che allora i resiani il cosiddetto «motivo d'onore» non lo avrebbero potuto comprendere. Ad ogni modo i pochi processi tramandati per reati sessuali riguardano solo casi di rapporti intimi, e più precisamente incesti, fra persone legate da stretta parentela e che per il diritto canonico costituivano un impedimento matrimoniale mentre non lo erano o non erano considerati tali dall'opinione popolare.

Nella Val Resia nel XVI secolo era ritenuta moglie legittima anche la donna non sposata in chiesa (anche oggi è così: in Italia e in tutto il mondo) ma soltanto convivente in seguito a reciproca promessa. Era il matrimonio detto «per verba de presenti» ben noto, è da ritenersi, agli storici del diritto matrimoniale ed assai diffuso nel Friuli prima del Concilio di Trento che impose la celebrazione obbligatoria del matrimonio in chiesa e che oggi ha solo valore complementare

per i cattolici, in quanto il cittadino deve rispondere dei suoi atti solo di fronte allo Stato Civile anagrafico del proprio Comune.

Pertanto i matrimoni consensuali potevano venire sciolti per mutuo accordo ed in conseguenza i coniugi consensualmente divisi potevano convogliare a nuove nozze, anche ripetutamente, come lo stanno a dimostrare i documenti del tempo che riferiscono di numerosi matrimoni così combinati e avvenuti; ed anche dopo il Concilio di Trento sembra che nella Val Resia, e così si può dire dell'intero territorio friulano, la celebrazione religiosa, che secondo la chiesa doveva rendere indissolubile il matrimonio, venisse celebrata solo posteriormente al matrimonio consensuale.

Circa il Friuli non minore era allora la libertà sessuale. Ed ecco alcuni fatti dimostrativi.

Il 5 settembre 1562, durante la celebrazione di un processo civile, un testimone dichiarò che Domenico Decani di S. Giorgio di Resia aveva due mogli: «una a San Zorzi ed una a Chinisgraz sposata, ma questa de qua non se sa la sia sposata o no». Domenico Decani esercitava il commercio ambulante di ferramenta in Germania (faceva il cramaro). Contro i due però, non si diede luogo a procedimento penale, quindi niente processo ne condanna.

Altro caso: «Fu fatto processo contro Andream q. Thomae et Floreanam filiam naturalem Petri Micel de S. Giorgio», legati di secondo e terzo grado di consanguineità e Andrea stesso legato in matrimonio con un'altra legittima moglie, intanto che Floreana era ancella, abitante nella casa di Mathei Zanet... con grande mormorazione e scandalo dei vicini. Più volte il primo con l'altra «carnaliter commiseri et copulari» spesso perpetrarono... «et Floreana fu fatta pregnante e ebbe un figlio». Al processo i testimoni affermarono che «Andrea l'ha ingravedada» e che ogni notte «andava a dormir da lei». Ai due imputati, Andrea e Floreana, fu intimato di presentarsi in Tribunale senonché il procedimento penale venne annullato per motivi che non risultano annotati.

UTILE PER GLI EMIGRANTI

Avvertiamo gli emigranti che per qualsiasi informazione o aiuto assistenziale possono rivolgersi, o anche scrivere, agli Uffici Corrispondenti dell'I.N.C.A.. Nel Belgio: BRUXELLES, Av. Winston Churchill 138, tel. 449672; LIEGI, Rue del Ixellois 14, tel. 527680; CHARLEROI, Rue Charles Dupret 28, tel. 314902; nel Lussemburgo: ESCH-SUR-ALZETTE, Boulevard John Kennedy 106; In Germania: 69 HELDELBERG, Hauptstrasse 113, tel. 26032; 8 MONACO, Kaufingerstrasse 29, telefono 295062; 2 BREMA, Frauen Kirchof 2425, tel. 324437; 3 HANNOVER, Alexanderstrasse 3; 7 STOCCARDA, Kernerstrasse 65.